

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Β' ΚΥΚΛΟΥ ΤΕΕ

2008

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Άγγελος Τερζάκης
Προσανατολισμός στον αιώνα
Έλεγχος της δημοκρατικής ιδέας

Στη ζωή των λαών έρχεται κάποια στιγμή όπου από έναν αστάθμητο συνειρμό περιστάσεων, το κοινωνικό σύνολο καλείται να δώσει εξετάσεις και ν' αποδείξει αν είναι ώριμο για τη Δημοκρατία. Δεν πρόκειται εδώ για τις ξεκάθαρες εκείνες περιπτώσεις όπου δημοκρατικό και ολιγαρχικό καθεστώς αναμετριώνται, μπαίνουν και τα δύο στην ψηφοδόχο και περιμένουν το αποτέλεσμα της εκλογής. Μήτε για τις άλλο τόσο **ξεκάθαρες**, δυναμικές έστω, αναμετρήσεις των οδοφραγμάτων. Εκεί, ο πολίτης ξέρει καλά ανάμεσα σε τι έχει να διαλέξει. Πρόκειται για τις θολές, τις ύπουλες καταστάσεις, όπου πίσω από τις λέξεις κρύβονται έννοιες φευγαλέες, όπου άλλο ζητάς κι άλλο βρίσκεις, όπου διαλέγεις χωρίς να ξέρεις τι ακριβώς διαλέγεις. Η εποχή μας, μέγας διδάσκαλος στις διφορούμενες έννοιες, διαπρέπει και σε τέτοιες **απατηλές** προτάσεις εκλογής.

Πολλοί-δεν θα πούμε οι περισσότεροι-νομίζουν πως η Δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα. Δεν ξέρουν πως πρόκειται γι' **απόληξη** κι όχι γι' αφετηρία. Δημοκρατία σημαίνει αναβαθμός πολιτισμού. Προϋποθέτει πολλά πράγματα, όχι απλώς έναν ιδεολογικό προσανατολισμό ή μια κατεύθυνση του γούστου. Γίνεσαι άξιος να υψωθείς ως τη δημοκρατική ιδέα, όταν έχεις πριν διανύσει κάποια στάδια εσωτερικού εκπολιτισμού. Μια Δημοκρατία στους Κάφρους είναι αδιανόητη, ενώ είναι νοητά εκεί όλα τ' άλλα καθεστώτα, ολιγαρχικά, απολυταρχικά, ιδιαίτερα τ' αριστοκρατικά, γιατί η αριστοκρατία είναι έννοια σχετική, εξαρτημένη στενά από τοπικούς όρους και ήθη. Οι φύλαρχοι είναι μια αριστοκρατία. Η Δημοκρατία δεν ξέρει φυλάρχους κι αυτό είναι βέβαια παρακινδυνευμένο, γιατί μπορεί να **κλονίσει** την έννοια της φυσικής ιεραρχίας, όταν η πειθαρχία δεν είναι εσωτερική, όταν δηλαδή τα άτομα δεν έχουν ακόμα αξιωθεί να φτάσουν στο επίπεδο πολιτισμού όπου ο πολίτης **προσηλώνεται** σε γενικές ιδέες όχι παραμορφωμένες σε φόβητρα.

Κάθε φορά που εκδηλώνεται ή που υποβόσκει μια κρίση της δημοκρατικής ιδέας, πρέπει να ψάχνουμε να βρούμε αν τα αίτια είναι εξωτερικά ή εσωτερικά, μ' άλλα λόγια αν φταίνε οι ιστορικές συνθήκες ή μήπως υπάρχει μια ανεπάρκεια οργανική μέσα στα άτομα-φορείς της ιδέας. Βέβαια οι συνθήκες αυτές δεν είναι απόλυτες· ιδιαίτερα η δεύτερη. Δεν φταίνε ποτέ όλοι για την **κάμψη** της δημοκρατικής αρετής. Επειδή όμως οι λαοί σαν ιστορικές μονάδες χαρακτηρίζονται από την πλειοψηφία τους, ή -στο πρακτικό επίπεδο-έστω και από τη σχετική πλειοψηφία, σε περίπτωση τέτοια πρέπει ν' αναρωτιόμαστε μήπως υστερεί κάτι στην ίδια την ωριμότητα των λαών αυτών. Μήπως δεν έχει **συμπληρωθεί** η διαδρομή που θα τους έκανε άξιους της Δημοκρατίας.

Είναι πάντοτε επικίνδυνο να γενικεύει κανένας, αλλά και η δειγματοληψία δεν μπορεί να καταργηθεί σε μέθοδος. Μου έχει τύχει πάμπολλες φορές, σε συζήτηση όχι διαλογική αλλά σε κύκλο, ν' ακούσω κάποιον να λέει, όταν οι διαπιστώσεις φαίνονται να φτάνουν σε αδιέξοδο: «Μωρέ εμάς μας χρειάζεται δικτατορία!» –και δυο-τρεις άλλοι γύρω να συμφωνούν, κουνώντας επιδοκιμαστικά τα κεφάλια τους. Τότε κάτι μαραίνεται μέσα μου, με κυριεύει αθυμία. Όχι γιατί οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονται, κατά τη γνώμη μου, σε πλάνη. Αλλά γιατί βλέπω πόσο εύκολα απεμπολούν τα άτομα τις ελευθερίες τους, τα ευγενέστερα δικαιώματά τους, ό,τι με τόσους αγώνες έχει κατακτηθεί στο μάκρος της ιστορίας, με τόσο αίμα. Απεμπολούν δηλαδή την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Και πόσο είναι πρόθυμοι οι άνθρωποι να την ανταλλάξουν με μιαν αβασάνιστη, κοντόθωρη, χαμηλή **αμεριμνησία**, που δεν τους εξασφαλίζει–όπως νομίζουν–τα κεκτημένα, αλλά που τους δίνει την ψευδαίσθηση πως τα εξασφαλίζει. Γιατί κανένας, κι ο πιο ανιστόρητος, δεν μπορεί να μην ξέρει ότι τα τέτοια καθεστώτα, τ' αυταρχικά, τα πιεστικά, έχουν κακό τέλος, και πως τη στιγμή της ανατροπής τους ο σπασμός κλονίζει συθέμελα, συνεπαίρνει τα πάντα, παράνομα και νόμιμα μαζί, ένοχα κι αθώα.

Για να γίνει ένας λαός **άξιος** της Δημοκρατίας, πρέπει να πάψει πρώτα να πιστεύει στο χωροφύλακα. Να βλέπει σ' αυτόν το σύμβολο της εξουσίας κι όχι την ενσάρκωσή της. Να μην τον κρίνει απαραίτητο στο κάθε του βήμα, επιτηρητή και παιδαγωγό. Ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας δίνει εξετάσεις καθημερινά, όχι μονάχα μπροστά στην κάλπη· δίνει εξετάσεις στα πιο μικρά πράγματα της καθημερινής ζωής: σέβεται τη θέση του στην «ουρά», προσέχει να μην ενοχλεί το διπλανό του, πιστεύει πως έχει πρώτα καθήκοντα κι έπειτα δικαιώματα. Η κοινωνική αγωγή είναι αναγκαία προϋπόθεση της Δημοκρατίας. Όταν ακούω τους παραπάνω κυρίους να λένε πως τους χρειάζεται δικτατορία, χαμογελώ μέσα μου, παρ' όλη μου την **αθυμία**, γιατί συλλογίζομαι πως δεν το καταλαβαίνουν τι λένε πραγματικά: ότι τους λείπει η αγωγή. Πώς μπορεί να νοηθεί Δημοκρατία δίχως το σεβασμό του διπλανού σου;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

1. Για καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις να γράψετε στο τετράδιό σας το αντίστοιχο γράμμα της πρότασης και δίπλα την ένδειξη ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ, σύμφωνα με το κείμενο.
 - α. Ο συγγραφέας αναφέρει ότι η δημοκρατία προϋποθέτει κάποια στάδια εσωτερικού εκπολιτισμού.
 - β. Η κρίση της δημοκρατικής ιδέας οφείλεται μόνο σε μια εσωτερική ανεπάρκεια των πολιτών.
 - γ. Ο συγγραφέας κυριεύεται από αθυμία όταν τα άτομα εύκολα απεμπολούν τις ελευθερίες και τα δικαιώματά τους.
 - δ. Η κοινωνική αγωγή δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της δημοκρατίας.
 - ε. Ένας λαός άξιος της δημοκρατίας δίνει εξετάσεις μόνο μπροστά στην κάλπη.

Μονάδες 10

2. «Κάθε φορά που εκδηλώνεται ή υποβόσκει μια κρίση της δημοκρατικής ιδέας, πρέπει να ψάχνουμε να βρούμε τα αίτια». Να επιχειρήσεις να βρεις και να αναφέρεις τουλάχιστον τρία αίτια μελετώντας το κείμενο.

Μονάδες 10

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

1. α. Να δώσετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
απατηλές, κλονίσει, προσηλώνεται, συμπληρωθεί, αθυμία.

Μονάδες 5

- β. Να δώσετε ένα αντώνυμο (αντίθετο) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
απόληξη, ξεκάθαρες, άξιος, κάμψη, αμεριμνησία.

Μονάδες 5

2. α. Ποια συλλογιστική πορεία–παραγωγική ή επαγωγική– ακολουθεί ο συγγραφέας στο παραπάνω κείμενο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας

Μονάδες 5

- β. Να δώσετε έναν πλαγιότιτλο για την τρίτη παράγραφο: «Κάθε φορά ...της δημοκρατίας», και έναν πλαγιότιτλο για την τελευταία παράγραφο: «Για να γίνει ... του διπλανού σου;».

Μονάδες 5

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

1. Να αποδώσετε την περίληψη του παραπάνω κειμένου, χωρίς δικά σας σχόλια, σε 100-120 λέξεις.

Μονάδες 20

2. Η δημοκρατία θεωρείται το κορυφαίο πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης μιας χώρας.

- Ποια η προσφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος στο άτομο και στην κοινωνία;
- Πώς μπορούμε να διαμορφώσουμε πολίτες με δημοκρατική συνείδηση;

Να αναπτύξετε τις απόψεις σας για τα παραπάνω σε ένα άρθρο, που θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας (450 - 500 λέξεις).

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

1. α. Σ
β. Λ
γ. Σ
δ. Λ
ε. Λ
2. α. Οι άνθρωποι απεμπολούν την αξιοπρέπειά τους.
β. Οι πολίτες αποδίδουν κυρίαρχο ρόλο στην αστυνόμευση.
γ. Η παιδεία, η ουσιαστική μόρφωση, απουσιάζει.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

- 1.α. **απατηλές:** κίβδηλες
κλονίσει: ταραξεί
προσηλώνεται: συγκεντρώνεται
συμπληρωθεί: ολοκληρωθεί
αθυμία: στεναχώρια
- 1.β. **απόληξη:** έναρξη
ξεκάθαρες: ασαφείς
άξιος: ανάξιος
κάμψη: ακμή
αμεριμνησία: φροντίδα

2α. Η συλλογιστική πορεία του συγγραφέα είναι **επαγωγική**, καθώς στην πρώτη παράγραφο παρουσιάζει τη θέση του – συμπέρασμα και στη συνέχεια προσκομίζει το αποδεικτικό του υλικό (προκείμενες). Η θέση του, που διατυπώνεται με τη μορφή ρητορικού ερωτήματος (*είναι οι πολίτες ώριμοι για τη Δημοκρατία;*) είναι μια **γενική διαπίστωση**, ενώ οι προκείμενες που ακολουθούν είναι **ειδικές περιπτώσεις** που καταλήγουν στο συμπέρασμα πως οι πολίτες, σε πολλές περιπτώσεις είναι ανώριμοι να απολαύσουν αλλά και να συμμετέχουν ενεργά στη Δημοκρατία. Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο συλλογισμός είναι αντεστραμμένος, δηλαδή προηγείται το γενικό συμπέρασμα και ακολουθούν οι ειδικές προκείμενες, ωστόσο, επειδή μας ενδιαφέρει η πορεία με την οποία προχωρά ο νους και όχι η σειρά με την οποία έχει γραφεί ο συλλογισμός, γι' αυτό το λόγο τον χαρακτηρίζουμε επαγωγικό.

2.β.

1. Τα αίτια για την παρακμή της Δημοκρατίας είναι ιστορικά αλλά και ατομικά.
2. Η κοινωνική αγωγή προϋπόθεση της Δημοκρατίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

1.

Ο λογοτέχνης Άγγελος Τερζάκης στο κείμενο του αναφέρεται στη σχέση των πολιτών με τη Δημοκρατία. Αρχικά, δηλώνει ότι ο λαός σε διάφορες περιόδους οφείλει να αποδεικνύει τη δημοκρατική του ωριμότητα. Η δημοκρατία προαπαιτεί εσωτερική πειθαρχία και αφοσίωση σε υψηλές ιδέες από τους πολίτες. Ωστόσο, σε κάθε κρίση της είναι σωστό να αναρωτιέται ο πολίτης μήπως ο ίδιος δεν είναι άξιος ακόμη του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο δοκιμιογράφος απογοητεύεται όταν διαπιστώνει την ευκολία με την οποία απορρίπτουν κάποιοι το δημοκρατικό πλαίσιο και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Στην πραγματικότητα, κανείς δεν επιθυμεί την ολιγαρχία. Καταλήγει, υποστηρίζοντας ότι, για να κριθεί ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας, θα πρέπει να ελέγχεται κυρίως στην ιδιότητα του αλληλοσεβασμού και την κοινωνική του παιδεία.

2.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: άρθρο.
Ύφος: επίσημο
Ρηματικά πρόσωπα: α΄ πληθυντικό, γ΄ ενικό – πληθυντικό.
Τίτλος: “Το μεγαλείο της Δημοκρατίας”
Πρόλογος: Αφορμή ένα επίκαιρο γεγονός, όπως, για παράδειγμα, η κύρωση από το ελληνικό κοινοβούλιο της Συνθήκης της Λισσαβόνας.

Α΄ Ερώτημα: Η προσφορά της Δημοκρατίας στο άτομο και την κοινωνία.

- Πολιτικός – κοινωνικός τομέας: διασφάλιση πολιτικών δικαιωμάτων, κατοχύρωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, εξάλειψη κοινωνικών ανισοτήτων, κοινωνική συνοχή και ευημερία.
- Στον οικονομικό τομέα: ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα, ενεργοποίηση ιδιωτικής πρωτοβουλίας, οικονομική άνθηση.
- Στον πνευματικό και πολιτιστικό τομέα: ελευθερία σκέψης – έκφρασης, ανταλλαγή απόψεων, πνευματική πρόοδος, ελεύθερη διακίνηση πολιτιστικών μηνυμάτων, πολιτιστική άνθηση.

Β΄ Ερώτημα: Πώς μπορούμε να διαμορφώσουμε πολίτες με δημοκρατική συνείδηση;

- Δημοκρατική παιδεία: ορθή πολιτικοποίηση, ανθρωπιστική εκπαίδευση, αναβάθμιση του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων.
- Έλεγχος από τα Μ.Μ.Ε. των κομμάτων και του Κοινοβουλίου, ανάδειξη προβλημάτων, δυσλειτουργιών και παρατυπιών. Πληροφόρηση του λαού και καθοδήγηση.
- Οι πνευματικοί άνθρωποι οφείλουν να καθοδηγούν το λαό, να τον μορφώνουν και να τον αφυπνίζουν.

Επίλογος: Ευχή για εμβάθυνση της Δημοκρατίας και κάλεσμα στους πολίτες να αναλάβουν ενεργότερο ρόλο, καθώς η Δημοκρατία στηρίζεται αποκλειστικά σε αυτούς.